
UNIVERSITY OF CHICAGO
44 758 589

1449890

Schechter, S.

Letters to Samuel Poznanski, ed. by A. Yaari.

1449890

Schechter, S.

Letters to Samuel

Poznanski, ed. by A. Yaari

אגרות שניאור זלמן שעכטער

אגרות

שניאור זלמן שעכטער

אל שמואל אברהם פוזננסקי

*

הוציא לאור מגוף כתב־ידו

אברהם יערי

תש"ד
במברגר את וואהרמן
ירושלים

מבוא

שניאור זלמן שעכטער מגדולי חכמי ישראל בדורו ומגלה "הגניזה" בקהיר, שהאירה את עינינו במכמניה ופתחה פתח לחידוש פני חכמת ישראל, היה גם מוכתר במדות ששיוו לאישיותו קסם מיוחד בעיני ידידיו וחבריו, תלמידיו וקוראי ספריו. בנשמתו התמזגו עד להפליא חקירה ויצירה, ידיעה ואהבה, גאוה וענוה, כובד־ראש וחדות־חיים, שכל חריף ורגש חם, הלצה שנונה ונדיבות־לב, ישרות מוסרית והתלהבות נפשית. הוא היה מלומד לן באהלה של תורה, ועם זה נוח לבריות, עומד על דעותיו ומעביר על מדותיו, שונא פשרות ועם זה רוכש ידידים, חופר בגנזי עבר ולבו ער לבעיות זמנו, בעל דיוק מדעי בפרטים ובעל דמיון נועז בכללים, קפדן בחקירתו ובהיר בהסברתו, נוח לכעוס ונוח לרצות, נוקם ונוטר כתלמיד־חכם ושפל־רוח כצדיק, שואג כנביא ומחייך כילד, מחזיק טובה לרבותיו, נאמן לחבריו ואוהב תלמידיו, עושה ומעשה, מורה ומנהיג. היהדות היתה לו תורת־חיים, ובחקירת היהדות ראה מקור להתחדשות העם. הוא היה מהראשונים בין חכמי ישראל במערב שהיהדות היתה לו לא רק מה שנראה מתאים לדורנו אלא כל מה שיצר העם, הוא שהכיר והסביר את היצירה הרוחנית הגדולה שבחסידות ושבתורת־המסתורין לפניה. האמונה התמימה היתה קרובה ללבו יותר מההשכלה המדעית. קסם אישיותו הטהורה והאמיצה מרחף על כל פעלו המדעי והצבורי. גדלות טבועה באישיותו ובמעשיו, ואף בפרצופו, שחבל שלא נמצא לו רמברנדט שיציירו.

הקסם שבאישיותו של שעכטער בולט גם בצרור זה של 29 אגרות שכתב לחברו החוקר שמואל אברהם פוזננסקי בוורשה, במשך שתים־עשרה שנה. האגרות כתובות מסביב לשני ציוני־הדרך

Printed in Palestine
דפוס מרכז, ירושלם

למרצה במוסד החדש לחכמת ישראל "דרופסי קולג'" בפילדלפיה. גם זה לא יצא אל הפועל, וחליפת־האגרות נמשכה בעניני מדע בלבד.

כמעט כל האגרות כרוכות בעניני מדע מסביב לפרסומי אוצרות הגניזה. בשלוח לו שעכטער את חיבורו הגדול לבקורת, הוא מבקשו להעיר בבקרתו על כל המגרעות "כי האמת חביבה מכל". וכן הוא מבקשו לכתוב בקורת לא רק בעתונות המדעית אלא גם בעתון עברי, כי "מצוה להודיע להם כי תמצא חכמת ישראל שאינה מסוג ההשכלה שלהם".

עשרים ותשע האגרות המתפרסמות כאן מתוך גוף כתב־ידו של שעכטער נמצאות בארכיון פוזננסקי, שנמסר, ביחד עם אוצר־ספריו וכתבי־ידו, לבית־הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים. ארבע מהאגרות הללו (י"ח, כ', כ"ג, כ"ט) כתובות בגרמנית או באנגלית ותורגמו לעברית על ידי. באגרות אלו מתנצל הכותב על הלשון הלועזית בזה שהיה נאלץ להכתיבן "כי עיני כהות והכתיבה תכבד עלי" ובדברי־הצטדקות כיוצא באלה.

בארכיון פוזננסקי מצאתי עוד שלש אגרות חתומות בידי שעכטער, אבל יש להן אופי רשמי יותר ולכן לא הדפסתין כאן: שתים מהן הן אגרות־המלצה באנגלית שמסר שעכטער לאנשי־אמריקה שהלכו לפולין, ואחת אגרת גרמנית מיום 10 במרס 1915 שבה הוצע לפוזננסקי בשם "ג'ואיש פובליקיישן סוסייטי אף אמריקא" לכתוב ספר על קהלת קהיר בשורת־הספרים על קהלות יהודיות היסטוריות.

בכל עת שהייתי מוצא בחיבורי תולדותיו של שעכטער שורות מעטות מתוך אגרותיו, משתוקק הייתי לקרוא את אגרותיו במלואן. תשוקתי זו נמלאה אך במקצת ע"י ישראל דוידזון ז"ל שפרסם קצת אגרות בעברית שכתב שעכטער אל החוקר והמאסף

העיקריים בחייו של שעכטער: גילוי הגניזה וייסוד מרכז לחכמת ישראל באמריקה. חליפת־האגרות בין שני החכמים התחילה בשנת 1902 בזה שפוזננסקי בירכו להתמנותו למנהל בית־המדרש לרבנים בניו־יורק. אגרתו הראשונה של שעכטער משמשת תשובה לברכה זו, ועוד באותה אגרת הוא מבקש את חברו "כי תכתוב אלי בלשון נוכח כי חבר אנכי לכל חכמי ישראל ותלמידיהם".

כבר באגרת הראשונה הביע שעכטער את תקותו שיעלה בידו "ליסד שם בית נאמן לחכמת ישראל ולתורתו". ומשהגיע לאמריקה, השתדל מיד למשוך אליו את חברו החוקר ולספחו למוסד החדש, ואת האגרת הראשונה מאמריקה כתב בשבתו על ארגזי־חפציו הסגורים, ובה הזמין את פוזננסקי לבוא לאמריקה כדי להורות ולחקור בבית־המדרש המחודש. הוא מדגיש בפני חברו את חובתו לבוא: "ועליך לסייע בדבר מצוה כזה אשר נוגע לפיקוח נפש כמה אלפים מהגולים פה וליסד בתוכה בית לחכמת ישראל". ובאגרות אחרות הוא משנן לו השכם והערב: "חסד תעשה עם בני ארצך כאשר תהיה לעזר ליסד פה בית נאמן לתורה ולתעודה"; "אם תבוא הנה טובה גדולה תעשה גם להאומה בכלל וגם לך לבדך הפרט"; "אם בעל נפש אתה ותחוש לעתידות ישראל תגמור בדעתך לבוא ולעבוד בכרם ה' צבאות פה"; "בטוחני שאמריקה היא ארץ עתידם של יהודי רוסיה שהם רוב מנין ורוב בנין בישראל, ושאם לא נייסד כאן מרכז הגון לחכמת ישראל יאבד הכל".

בנדיבות־לב מיוחדת לו הוא מבטיח לפוזננסקי: "כרע וכאח אתהלך עמך ולא אנהוג נשיאותי ברמה אתך" ולמעלה מזה הוא מבטיחו, שיפתח לפניו את אוצרות "הגניזה" שהביא אתו מאנגליה. חליפת־האגרות נפסקה בסוף 1903 אחר שהתברר לשעכטער שאין בדעתו, או ביכלתו, של פוזננסקי לבוא, והתחדשה לאחר ארבע שנים, באוקטובר 1907, ע"י פוזננסקי שהשתדל להתקבל

א

28 Glisson Road, Cambridge
23. 1. 1902

בעז"ה

שוכ"ט לכבוד אדוני הנכבד.

אלפי תודות לך על מכתבך היקר ועל ברכתך להמשרה אשר לה נבחרתי בארץ החדשה. ותקותי חזקה כי ברצות ה' אז יעלה בידי ליסד שם בית נאמן לחכמת ישראל ולתורתו בהארץ הגדולה במנין – אם לא בחכמה – מכל ארצות המערב ואשר בכל יום ינהרו אליה גולים חדשים מאירופה. עכ"פ אנסה את כחי ואני תפלה כי חפץ ה' יצליח בידי.

מאד אשמח לשמוע כי כתבת מאמר על ענן וסייעתו. ומי כמוך דייק וגרים. ובו"ם ראית אֶת ח"א ממאמרי על ר"ס בהמ"ע יויש קווארטערלי. החלק הב' יופיע אי"ה בירח זה ובתוכו ג"כ לקוטים בשפת ערב ועברית נוגעים לוויכוחי הגאון עם הקראים בדבר העיבור וכו' ולא אספוק כי תמצא חפץ בדברי. וכבר מסרתי מודעה שאיני מבין בשפת ערב אבל עמדתי על טיבם של דברים ע"י המלות העבריות המובאות שם וע"י סימנים אחרים. ורמזתי ג"כ על מאמרך בחלק י' בהמ"ע הנ"ל. בירח אפריל אי"ה יודפס חלק ג' ותמצא בתוכו כמה דברים חשובים נוגעים לתולדות ישראל ולר"ס. אחרי זה אדפיס כל המאמרים

שלמה זלמן חיים הלברשטם בשנות תרמ"ד—תר"ן (בקובץ "יד ושם לזכר אברהם זלמן פריידוס", ניו־יורק תר"ץ, עמ' 9—14 בחלק העברי). ועתה שמח אני להציע בפני כל מוקירי אישיותו של החוקר הגדול צרור אגרות מהתקופה שבה הגיע לשיא פעלו המדעי והצבורי.

אברהם יערי

תולדות שעכטער והערכת אישיותו ופעלו תמצא בספרים אלה:

Adler, Cyrus: Solomon Schechter. A Biographical Sketch. Reprinted from the American Jewish Year Book. 5677.

Bentwich, Norman: Solomon Schechter, A Biography. Cambridge, University Press, 1938; Philadelphia, Jewish Publication Society, 1938.

Ginzberg, Louis: Solomon Schechter. In his: Students Scholars and Saints. Philadelphia, Jewish Publication Society, 1928. pp. 241—251.

Marx, Alexander: Solomon Schechter. Reprinted from Publications of the American Jewish Historical Society, No. 25. 1917.

Oko, Adolph S.: Solomon Schechter. A Bibliography, Cambridge, University Press, 1938. שם גם רשימת המאמרים על שעכטער

כי יתן לי הספר הנ״ל כי יש לי חפץ בחקירה זאת זה ימים ושנים. וגם בהגניזה מצאתי משלים ממין זה ובדעתי להו״ל הפעם. ואיני מההולכים על פתחי נדיבים בעד מתנות. אבל תורה היא וללמוד אני צריך ולא אוכל להשיג הספר בשום אופן אחר.

בקשה ב׳ כי תכתוב אלי בלשון נוכח כי חבר אנכי לכל חכמי ישראל ותלמידיהם. ובזה הנני דורש שלומך ושלום תורתך כל הימים וחותם בכבל אותות כבוד

ז. שעכטער

ב

28 Glisson Rd. Cambridge
25 Feb. 1902

בעז״ה

ידידי

תודות לך על מכתבך הגלוי ותסלח לי שתיקתי כי הנני טרוד עד מאד בעסקים שונים ובההכנות לדרכי כי אנכי עומד הכן להעתיק את אהלי מזה לארץ החדשה עוד קודם הפסח אי״ה.

קשה הוא עד מאד למצוא מעתיק פה. ויש לי איש אחר אשר לא מבני עמינו העוזר לי במלאכת ההעתקה. אבל לא ידע יותר מצורת אותיות ממש ואנכי מדקדק אחריו עד כחוט השערה ואשוה בכבל פעם את העתקותיו עם גוף הכת״י.

במחברת מיוחדת ואם תודיע לי מקדם כי פקודי הגבול בארצך לא יקפידו על המשלוח אתכבד לשלוח לך הספר.[1]

בדבר הקונטרסים של ענן הם י״ח *(18)* עלים במספר והם ביד המנקה כעת להכשירם לקריאה ולהעתקה וכבר עשיתי חווה עם בית הדפוס פה להוציא לאור כרך שלם כולל הקונטרסים הנ״ל ועוד עלים אחרים ממינים *(Secterians)* ממינים שונים. ויופיע אי״ה במשך שנה זאת *(1902)*. ולא קראתי עוד השרידים של ענן כהלכתם בעיון הדרוש. אבל זאת אדע כי אינם לאחדים עם הדברים שפרסם הרכבי בשמו (נוספות לגראץ בעברית ואשכנזית). וגם מצאתי שם פירוש ענן מפרי הארץ בענין מעשר שכולל ג״כ המחצבים מכסף וזהב וכו׳ אשר הביא הרכבי. הסיגנון היא בלשון ארמית ומתחיל כל ענין חדש ״ופקידינן רחמנא״ אבל עלי להעירך כי הלשון ״ואמא״ (=ואמר) אינו מיוחד לו כי מצאתי זאת ג״כ בקונטרסים נושנים מהשאילתות. ותקותי חזקה כי אתה ורעיך העוסקים בפנה זאת ביחוד תדקדקו עמי עד כחוט השערה ותגמרו את המלאכה.[2]

ועתה בקשה אחת לי אצלך. והוא שמעתי לאמר כי אתה בצירוף עם אחד מאצילי ווארשא הוצאתם לאור ספר על משלי ושיחות חכמים והינו דאמרי אינשי וקורותם בהספרות הכללית וכו׳ וגם זאת הוגד לי כי הנדיב הנ״ל לא מסר הספר למכירה ויתננו במתנה.[3] התוכל להשתדל

חפץ לשמוע כי מאמרי ח״ג[5] יכלול ג״כ קונטרס מהפירוש דניאל בן משה על ויקרא ואין ספק לי שהוא מקראי אבל הוא ג״כ קרוב לוודאי שהוא מאת דניאל ב״מ אל קומסי. ואתה תחתוך הדין. את הפסגה לא ראיתי מעולם אבל מצאתי התשובה על החנבים מר״ס במ״ע הפלם אשר ראיתי בבית הד״ר אדליר האב״ד דלאנדאן.[6] לא אבין את דבריך בענין סימן *xxxix* כי הדברים שהוא מביא מתלמוד א״י הם בירושלמי שם והסופר קיצר וכנהוג אצלם.— והנה יהיה בטובך לעיין בצד 207 (סימן *xi* בספר הפקדון שם) בהערה ב׳ שכתבתי כי נעלם ממני מקור המאמר. ועתה חפש גם אתה ותזכה את הרבים. והנה כמדומה לי כי מצאתי ג״כ קונטרס מאת פירוש הגאון על איכה והעתקתי ממנו איזו שורות כי נאלצתי כעת לקצר בכמה קונטרסים כי ארכו הדברים יותר מדאי ועין המולי״ם קצרה בדברים כתובים עברית.

ועתה בקשות לי אצלך. א׳ כי תקנה עבורי הספר אהבת ציון וירושלים מאת ה׳ בער ראטנער[7] וחזקה שהוא מוציא דברים מתוקנים מתחת ידו. והוי יודע כי מצאתי כמה קונטרסים מאת הירושלמי והם מונחים שם בקופסא לבדה כתוב עליה ירושלמי וכאשר תראה. אבל דע כי גם כמה מהפאלימפסעסטעם בסורית (אשר הדפיסה הנדיבה מרת לוים) כתב העליון הוא ירושלמי. וכבר רמוז על זה בשמי בהספר *Palestinian Syriac Texts, edited by Agnes Smith Lewis.* הנדיבה הנ״ל היא כעת בארץ מצרים אבל

מאד אשמח לשמוע כי בדעתך לבא הנה ורב טוב צפון לפעולתך כי הגניזה מלאה מקונטרסים נוגעים למחלוקת הרבנים עם הקראים. ואתה תחוה כי צדקתי אם כי מרביתם בשפה ערבית. אבל ידוע תדע כי לא יוכל איש לעיין בהכת"י מבלי נטילת רשות ממני ומהד"ר טאֱלאָר. וע"כ עצתי נכונה כי תכתוב עד מהרה (בשפת אשכנז או ענגליש) לראש בית אוצה"ס פה ואז אתן לו רשות עבורך וג"כ אשתדל להשיג הרשיון מאת הד"ר טאֱלאָר. עשה זאת עד מהרה. הקבלת את המ"ע *Jewish Q. Review* בעד יאנואר ומה דעתך בהדברים שפרסמתי שם?
המדרש הגדול על בראשית יצא לאור בעוד ירח ושתים.[4] ואין דעתי נוחה מהמלאכה הזאת וכאשר תראה בהקדמתי. עכ"פ אשתדל להשיג מחברת עבורך מהמדפיסים. ואולי תפרסם את טובו באיזה ממכה"ע העבריים בארצך.

בד"ש ובחפזון גדול אוהבך מוקירך ומכבדך

ז. שעכטער

ג

28 Glisson Rd. Cambridge
5 March 1902

ידידי הנכבד.

אלפי תודות לך על מכתבך היקר אשר מלא את לבי שמחה כי למי אנכי עמל אם לא בעדך ואיזה יחידי סגולה שכמותך. וכמה מתיקוניך הם נחוצים ואתה בטובך תעיר עליהם במאמרך כי האמת חביבה מכל. והנה תמצא

ד

Ramsgate, 27 March 1902

ידידי היקר

הנה כבר עזבתי את העיר קאמברידגע ואגור פה עוד איזה ימים ובט' לירח אפריל אי"ה אפליג בספינה מעיר ליווערפול בעד ארץ החדשה.—ועתה קבל נא את תודתי בעד מכתבך היקר וגם בעד ספר הבקורת המלא דעת ובינה על כל גדותיו כמשפטך בכל מאמריך.

תודות לך על דבריך בענין ס' היובלים. ואמנם קראתי הספר הזה גם בהשחר וגם בהחוברת בפני עצמו זה ימים ושנים כמה פעמים.[12] וגם תמצא אצלי החוברת אך חסרים בה איזה עלים, ולא תטריח עצמך יותר מדאי להשיג אותו כי כבר כתבתי ג"כ למו"ר ואוהבי מאיר איש שלום לקנות אותו עבורי. — כבר השגתי הספר אהבת ציון וירושלים מאת ר"ב ראטנער וכתבתי לו ג"כ. ומאד אחפוץ כי יפרסם העלים מהגניזה. אך מי יעתיק אותם עבורו.— ראש בית אוצר הספרים הראה לי מכתבך הערוך אליו וכבר תקנתי הדברים באופן נאות לחפצך.—ועתה שמע נא: נמצאים אצלי שני עלים בשפה ערבית באותיות כתובות עבריות אבל ממאמרי הש"ס המובאים שם אין ספק לי שהם פירוש להירושלמי ולבי אומר לי שהם חלק מהפירוש לר' יעקב בן אפרים.[13] והנפלא הוא שתוכן העלים הם משמנה עשר דבר (שבת וע"ז). ענין הפירוש הוא כאשר אדמה יותר בדרך הקדמונים ר"ח וזולתו. והנה

אכתוב לה בירח מאי—כי לא תשוב מקודם—(אם תזכיר אלי הדבר) אי״ה לשלוח לך הספר ואז תקרא את הדפים הראשונים עד צד *xxi* ובפרט הדברים הנתונים במסגרות מרובעות כי אנכי ערב בעדם. בקשה ב׳ כי תקנה עבורי את ספר היובלים מתורגם עברית כי אנכי עוסק כעת בענין זה ואתה תחזה נפלאות כאשר יודפס אי״ה המאמר עם הקונטרסים מהגניזה השייכים לזה. נא לעשות זאת עד מהרה והודיעני נא את הדרך אשר בו אוכל להשיב לך את כספך אשר תוציא עבורי. בקשה ג׳ והיא כאשר תבוא פה ותמצא דברים נוגעים להישיבות בעיר קיירואן או לר׳ נסים ור׳ חושיאל שם או ר׳ שמריה ב״ר אלחנן באלכסנדריא תודיעני זאת בטובך כי אנכי עסוק בענין זה ימים ושנים וקבצתי את כל הנוגע לזה בהגניזה וגם כל הנוגע להארבעה שבוים אך ב״ם נשמטו ממני כמה דברים בהקונטרסים בשפת ערבית ויהיה נא מטובך להעיר אותי על זה.[8]

המאמר על ר״ם יופיע בתבנית ספר בירח סיון אי״ה ואשלח לך ג׳ חוברות אחד בעדך ואחד בעד הגביר ה׳ בערנשטיין[9] ואחד בעד ה׳ סאקאלאו.[10] אם אחד מהשנים האחרונים לא ימצא חפץ בספר כזה אז תתנהו להי שפ״ר המעתיק הידוע.[11]

הנה הלאיתך בדברי ובזה אפטר לשלום ידידך בכל לב ונפש

ז. שעכטער

ה

בעז"ה ר"ח ניסן תרס"ב. [לאנדאן]

ידידי היקר

מחר אי"ה אלך בספינה עם ב"ב לעיר נויארק בארץ החדשה. והנה אמרתי שלא לעזוב הארץ הזאת טרם דאגתי בעד הקונטרסים מהירושלמי שמצאתי בהגניזה ואשר ידידינו ה' ראטנער [18] כתב כי יחפוץ להדפיסם. והנה כבר כתבתי לו כי אין לסמוך על מעתיקים בענין זה וכי לא נוכל להשאילם לו. וע"כ לקחתי היום דברים עם אחד מנדיבי בני עמינו פה (לא מאנטעפיארע) והוא הבטיח לשלם בעד הפאָטאָגראַפיה של כל העלים אם ימצא מו"ל הגון בעד כל הכת"י. והנה עצתי היותר נכונה כי ה' ראטנער יעתיקם כולם מאת הפאטאגראפים אשר ישלחו לו ויוציאם לאור בחוברת מיוחדת עם חילופי נוסחאות מהוצאת ווענעדיג [19] ותו לא מידי. כי אין בדעתי למוסרם לו להשתמש בהם בספרו אשר הוא מו"ל בעת. כי דבר כזה יוכל להמשך ימים ושנים ומי יודע אם יגמר הדבר. ועתה השמיעני מה דעתך בזה. היוכל למצוא מדפים בעד ספר כזה במדינתכם. וג"כ אם נוכל לסמוך על הבטחתו כי העיקר בדברים כאלה שיהיו הדברים מפורסמים ע"י הדפוס ויוכל אח"כ להשתמש בהם בספרו כאוות נפשו.

שכחתי להודות לך על העירך אותי בדבר קונטרס *xv*

לך משפט הגאולה עם יעקב בן אפרים. הודיעני נא אם תחפוץ להו"ל את העלים האלה וג"כ תכתוב לי באיזה דרך להעתיק הדברים. העלים הם אצלי כי הם שייכים לי. תודות לך על התנדבך לכתוב על מאמרי ר' סעדיה וכו'[14] ומבוקשי הוא כי תכתוב ג"כ איזה דברים במ"ע עברי בארצך, כי ראיתי בעו"ה עדיין המשכילים מסוג בערנפעלד[15] וכו' שולטים בבני ארצך. ומצוה להודיע להם כי תמצא חכמת ישראל שאינה מסוג ההשכלה שלהם וגם אין לה עסק במה שהם קוראים "חיים" אם כי חיים המה למוצאיהם וד"ל. לא ידעתי את תווי בצמצום בימי מגורי עוד פה. ואתה תכתוב לאדרעססע (אם תכתוב קודם 5. אפריל) *S.S. c/o Teutonic Liverpool* ולאחר מכן כתוב על אדרעסע *S. S. Jewish Theological Seminary of America, New York America*

ובזה הנני ידידך ואוהבך

ז. שעכטער

שלח נא לי הספרים האלה אם תוכל:

ס' עברונות מאת רחז"ם מהדורא שניה[16]

חיי סמאלענסקי מאת בריינין[17]

חיי גאטטלאבער אשר נדפסו בהוצאה בפני עצמם (לא בהבוקר אור)[18] וכתוב נא לי את מחירם וב"ם יש איזה דרך לשלוח כסף מאמעריקא למדינתכם.

הספרים האלה תשלח על האדרעסע של הספינה לליוערפול וכנ"ל ושלח אותם *Book Post* למהר המשלוח.

לְלַמֵד בשפת ענגליש אחר אשר תהיה פה חצי שנה או כזה — זכור נא ואל תשכח כי גם אתה בן רוסיא אתה כמו שהיו אבותי (אנכי בעצמי יליד רומעניא הנני) ועליך לסייע בדבר מצוה כזה אשר נוגע לפיקוח נפש כמה אלפים מהגולים פה וליסד בתוכה בית לחכמת ישראל. אנכי כותב מכתב זה על אחד מהארגזים בחדרי כי אין לי עוד שלחן וכסא וכו' והכל הוא עוד בערבוביא וע"כ תסלח אם יהיו דברי מעטים ובלא סדרים.

והנני מצפה לתשובתך עד מהרה ידידך

ז. שעכטער

ז

22 West 84th Street New York
27 May 1902

ידידי

רב תודות לך על מכתבך ואשמח כי יש תקוה. והנה בקרוב יתאספו גזברי בית המדרש לרבנים אשר אציע לפניהם את מכתבך ואז אכתוב לך פרטי הדבר וכאשר בקשתי — הודיעני נא כמה ימי שני חייך, שמות הספרים והמאמרים אשד כתבת וכן אם בעל אשה ובנים אתה. אקוה כי אכתוב בשבוע הבע"ל יותר בארוכה כי אנכי טרוד עד מאד בכמה ענינים שונים אשר דוחין הכל.

בד"ש ידידך בחפזון

ז. שעכטער

מאת מאמרי על ר״ם כי נייאבויער ככר פרסם הדברים. וכן כתב אלי ג״כ המשכיל ה׳ מארקס מעיר קעניגס־בערג.[20]

בחפזון ידידך

ז. שעכטער

ו

22 West 84th Street New York
15 April 1902

ידידי

מכתבך עם הספרים קבלתי ותודות לך עליהם. אתמול באתי הנה עם ב״ב אחרי אשר היינו בספינה קרוב לשמנה ימים ובעז״ה לא יחסר לנו דבר. והנה כל חפצי עוד סגורים בהארגזים ובתוכם גם הכת״י והיה כאשר נחל לסדר אותם ולהוציא אותם מתוך גניזתם אשלח הכ״י תו״מ להאומן לעשות מזה פאטאגראף. — ולמותר לשנות על דברי כי הם רק בדרך השערה אחרי כי איני מבין בשפת ערבית — הפירוש הוא בדרך הר״ח [21] ושאר קדמונים כלומר לא פירוש ממש ואתה תדין בעצמך.

ועתה דבר נחוץ לי אליך. התתרצה לבוא הנה לאמעריקא לקבל משרת פראפעססאר בהסעמינאר אשר יעמוד תחת השגחתי. הענינים אשר תלמד הם דקדוק תנך ומפרשים ותולדות ישראל בהתקופה הראשונה עד ימי הגאונים. אם תאבה לדרוש גם בענין אחר הרשות בידך. השמיעני נא את דעתך. אין ספק בידי כי יעלה בידך

וגימגומים בדבר וע"כ אבקש ממך כי עכ"פ תכתוב לי את אשר בדעתך לעשות ואיזה הם התנאים אשר לבך מפקפק בהם.

החום גדול פה עד מאד ואי"ה ביום מחר אעזוב את העיר ואלך עם ב"ב להררי קאטסקילל ושם אטע את אהלי עד ט"ו לירח ופטעמבער. אדרעססע שלי תהיה

S. S. The Fairmount, Tannersville,
New York State, America

בד"ש לך ולכל הנלוים עליך

ידידך ז. שעכטער

י

The Fairmount, Tannersville, New York State
2th July 1902

ידידי היקר

מכתבך היקר קבלתי. וכן קבלתי את המכתב עם התעודות. והנה כל אמרכלי וגזברי הביהמ"ד שלנו נפוצים הם כעת על ההרים והגבעות מחוץ לעיר ולחוף ימים אבל נֵאָסֵף לאיזה מקום בקרוב ואז אציע מכתביך לפניהם עם כל תנאיך. והנה אדע כי יפקפקו באיזה תנאים כמו בתנאי הפענססיאן ותנאי הד' אלפים כסף אכן נכון אנכי לעשות חיזוק לדבריך עם כל כחי ותפלה עושה מקצת אם אינה עושה הכל. ותשמע הכל ממני במשך איזה ימים (ב' שבועות או כזה).

מאד אחפוץ למלאות בקשתך בדבר המאמר בעד הכרך

ח

בע"ה כ"ג אייר תרס"ב לפ"ק

ידידי

המכתב הזה הר"פ הוא מכתב אפיציעללי וע"כ נכתב בשפת אשכנז למען יהיו הדברים מובנים ומדוקדקים.[22] ועתה נא ידיד חושה נא הדברים והשיבני דבר עד מהרה. ומובן ממילא כי אם תבוא לכאן כרע וכאח אתהלך עמך ולא אנהוג נשיאותי ברמה עמך. — ואין ספק לי כי עד מהרה תהיה ג"כ אחד מהמו"ל של האינציקלאפידיא הידועה לך[23] ומשכורתך תהיה שלמה.

הכותב בחפזון

ידידך ז. שעכטער

ט

The Jewish Theological Seminary of America
New York
17 June 1902

ידידי הנכבד

זה כמו שני שבועות אשר כתבתי לך בשם הגזברים מבית המדרש שלנו לקרא לך כי תבוא הנה בתור מורה תנ"ך ומפרשיו ופילוסופיא וכו' ואמרתי לך כי קצבו לך מחיר ג' אלפים דאללאר לשנה וכו' וג"כ בקשתי ממך שאם תסכים לבוא אז תמחול להודיעני זאת באמצעות הטעלעגראף. אכן עוד לא קבלתי ממך שום תשובה. והנה אחשוב כי יש לך עוד איזה ספיקות

והודיעני נא זאת. הקונטרס מר' יעקב בן אפרים הוא בין חפצי הסגורים עוד בתיבות בבתי האוצרות *(Storages)* כי אין לי בית עוד. ובירח הבע"ל אי"ה אסע לדירתי החדשה ואז אפתח התיבות ואשלח לך את הכ"י או העתקה בפאטאגראף, אם כי אקוה כי תבוא הנה ולא אצטרך למשלוח.

המכתבים הר"פ הם בשפת ענגליש למען לא יפול טעות בההעתקה אבל אתה תבין את הדברים.

בד"ש המצפה לשמוע ממך בקרוב

ידידך ז. שעכטער

יב

The Jewish Theological Seminary of America
New York, 27 Sep. 1902

ידידי היקר

לתשובת יקרתך מיום י"ב דנא הנני להודיעך כי מכתבי הנאבד היה תשובה על אגרת אחת ממך אשר בו שאלת איזה פרטים בדבר הגזברים והתלמידים וכו'. ובה השבתיך כי הגזברים *(Trustees)* הם אנשים של צורה ה' שיף[27] ווגינהיים[28] וכו' גבירים מפורסמים והם הרוטשילדם אשר להארץ החדשה וג"כ נדיבים מפורסמים אשר בהם ישראל יתפאר. הד"ר אדליר[29] הוא ראש הגזברים והוא ג"כ ראש בית אוצר הספרים בעיר וואשינגטאן בהבית הנקרא *Smithsonian Inst.* התלמידים הם כולם ע"פ החק החדש בחורים אשר גמרו חוק למודם בהגימנאזיום

לכבוד ה׳ סאקאלאוו[24] אבל אנכי דר כעת בכפר ואין לי לא כת״י ולא ספרים נדפסים ואיך אוכל לכתוב מאמרים. ועוד אחוה מה לעשות.

בד״ש ובתודה כפולה ומכופלת על מכתביך

הנני אוהבך וידידך

ז. שעכטער

יא

[Tannersville], *10 July 1902*

ידידי היקר

רצוף פה מכתב אפיציעללי ממני אליך וג״כ אחד מראש הגזברים ערוך אלי[25] למען תחוה את אשר הוסכם בהוועד אשר הזכרתי במכתבי הקודם אליך והנה תמצא כי תפלה עושה מחצה ותקותי חזקה כי תקבל המשרה הזאת למען המצוה ולמען הרבצת תורה וחכמה בהארץ הזאת אשר עתידות בני עמנו נצפנו לה. ואקוה כי לא יפול לבך על התנאי בענין בחירה עולמית. כי אין זה ממנהג הארץ הזאת וכל המורים והרבנים לא יבחרו רק לזמן קבוע אבל ג״כ המנהג שלא לבחור אחר או לדחותם ממקומם אם יעשו מלאכתם באמונה ורק אם יחטאו ויאשמו אז דחוים המה.

ועתה ידידי חושה נא לבוא הנה. עכ״פ השיבני דבר עד מהרה ע״י הטעלעגראף ואנחנו נשלם לך כל מה שתשלם בעדינו.

ב״ם תקבל המדרש הגדול[26] עוד טרם יגיעוך דברי אלה

אדליר ראש הגזברים וג״כ העתקתי דבריך לשפת ענגליש ואשלח אותם לחשובי הגזברים. והנה החק הוא כי הגזברים יתאספו מדי רבע שנה ברבע שנה. והאסיפה האחרונה היתה ביום א׳ אחרי חג הסוכות ומכתבך הגיעני שלשה ימים אחרי כן. והנה אי אפשר לנו לקבוע אסיפה אחרת אחר איזה ימים מזאת שעברה כי אחדים מהגזברים ידורו בפילאדעלפיא, באלטימארע, וואשינגטאן הרחוקות מזה כמה שעות. וכן כולם הם בעלי עסקים גדולים וטרודים בטירדא דציבורא וטירדת עסקם. אולם היה להם עמדי חליפות מכתבים ודעתם היא כי אכתוב לך כי יקבעו את הזמן בעד חמש שנה וג״כ יקבלו עליהם את התנאים האחרים אשר כתבתי לך במכתבי מקודם זה. וג״כ יסכימו לזה כי תבוא הנה בסוף ימי החורף אי״ה והנה בית המדרש שלנו יסגר בעד ימי המנוחה בחודש יוני. אבל לא תֻאֲלץ לדרוש כלל בימי הקיץ הזה ותוכל להקדיש כל עתותיך ללמוד שפת ענגליש. ותחל לדרוש בימי אקטאבער של שנת 1903. מובן ממילא שכל משכורתך ישלמו לך גם אם לא תדרוש בימי הקיץ. גם זאת תדע כי הד״ר אשר,[30] אשר נתקבל למורה בהאמילעטיקס *(Homiletics)* ידרוש בפילוסופיא כי ידיו רב לו בפנה זאת. והנני חוזר על דברי שאל יפחידך התנאי של חמש שנים כי המנהג פה הוא רק שנה אחת ויתרה עשו בעדך וכל זה הוא באמת רק ״נאמינעלל״ ומובן ממילא שתשאר פה עמנו בבית מדרשנו כל ימי

או מה שקורין פה *College*. וכתבתי לך ג"כ כי יהיה לך זמן למכביר בעד למודיך ובעד מלאכתך המדעית. וכתבתי לך ג"כ כי אופן הלמוד יהיה מהמדריגה הגבוה כמו בהאוניווערזיטאָט וכי ג"כ יש לנו רשות מהממשלה לעטר את התלמידים בתואר דוקטאר מאַסטער וכו'. זה היה תוכן מכתבי כפי מה שאזכור והנני חוזר עוד על דברי כי בעז"ה לא תנחם אם תבוא שמה וכי חסד תעשה עם בני ארצך כאשר תהיה לעזר ליסד פה בית נאמן לתורה ולתעודה ובעד חכמת ישראל. והנה לא אוסיף להלאותך בדברי פיתוי אבל בזאת אחתום כי אם תבוא הנה טובה גדולה תעשה גם להאומה בכלל וגם לך לבדך הפרט כי האנשים הם טובי נפש ובעלי יכולת הם להטיב עמדך אי"ה. — הקבלת את המדרש הגדול שלי.

בחפזון

ידידך המברך בברכת כוח"ט

ז. שעכטער

יג

501 West 113 Street New York
6 November 1902

ידידי הנכבד

רב תודות לך על מכתבך היקר (רעקאמאנדירט) אשר קבלתי בשבוע העבר. ומאד שמחתי לראות כי בדעתך לבוא הנה ולהיות לעזר לנו ליסד פה בית נאמן לחכמת ישראל. והנה הראיתי מכתבך לעמיתי הד"ר

ליתר שאת אנכי מניח פה מכתב הד"ר אדליר ראש הגוברים ותראה כי דבריו מסכימים. ועתה חושה להשיבני דבר. ידידך הנ"ל

יד

The Jewish Theological Seminary of America
New York, 26 Nov. 1902

ידידי הנכבד

רב תודות לך על מכתבך היקר. והנה אחשוב כי בינתים הגיעוך ג"כ דברי במכתב רעקאממאנדירט ודברי הד"ר צירוס אדליר אלי. והנה קוינו לקבל תשובה ממך ע"י הטעלעגראף. אכן לא באה עוד תשובתך. והנני להשיב לך איזה פרטים אשר במכתבך האחרון.

הגוברים *(Curators* או *Directors)* הם נכבדי בני עמינו פה העשירים היותר גדולים וג"כ העוסקים בצרכי צבור כמו הקצין מר יעקב שיפף[31] אשר גבר באחיו בהון ובצדקה, הגביר ה' גוגענהיים[32] ואחיו עשירים ואדירים ונמנים לכל דבר מצוה, השופט זולצבערגער[33] בעיר פילאדעלפיא משכיל וחרד לדבר ה' ונכבד בעמיו, העורך דין מארשאלל[34] ג"כ משכיל וחרד לכבוד האומה ורחים רבנן ומוקיר רבנן, ד"ר צירוס אדליר הוא ראש בית אוצר הספרים בוואשינגטאן "*Smithsonian Institution*" והוא ראש הגוברים והוא משכיל גדול ויודע בלשונות בני קדם ושומר מצוה. התלמידים היו יהיו כולם לפי החק החדש אנשים אשר גמרו את שיעור למודם

חייך אי״ה. וגם אנכי נתקבלתי למראשונה בקעמברידגע רק על חמש שנים. וכל כמה שהאיש הנבחר אינו עושה איזה מעשה תועבה ממש, הוא מובן ממילא כי ישאר שם על משמרתו מבלי מחאה ומבלי עירעור. והיה אם תשיב לנו שאתה מרוצה לקבל התנאים וכנ״ל אז נקרא אסיפה לקרא מכתבך ולקיים את הבחירה ככל הבחירות הקבועות ובכל התנאים הנהוגים. השיבני דבר נא עד מהרה.

הקונטרסים אשר אדון עליהם כי הם מפירושו של יעקב בן אפרים על הירושלמי מצאתי בשבוע העבר ואשלח אותם לפאטאגראף בעיר וואשינגטאן ובי״ם יגמרו אותם שם במשך ב׳ או ג׳ שבועות. ודע כי לקחתי עמי כמה מאות מקונטרסים הנוגעים לקורות בני עמינו וכהנה דברים חשובים עד מאד והם כעת פה בדרך שאלה עד שאגמור אותם אי״ה ואין מן הצורך לפרוט כי אשאיל לך הדברים הנחוצים ללמודך. ואולי נוציא לאור ביחד איזה ספר כי חנני אלהים ויש לי רב ממין זה. ובי״ם קראת כי המורים יפרסמו כל שנה ושנה איזה ספר או מאמר מדעי ואשר ידפסו על הוצאות הגזברים.

בד״ש הנני מצפה לתשובתך

ז. שעכטער

התואר שלך יהיה פראפעססאר כי יש לנו רשות על זה מהממשלה יר״ה וג״כ נוכל לתת תוארים כמו *Doctor*, *M. A.* וכו׳.

The Jewish Theological Seminary of America
New York, 20 May 1903

ידידי הנכבד

רב תודות לך על מכתבך היקר מיום עשירי לירח זה. ולמראשונה אגיד לך כי לא קבלתי את המכתב אשר תרמוז עליו במכתבך. וגם אנכי וגם הגזברים תמהנו כי לא השבת על דברינו. וכן לא יעשה. אבל הכל מחול לך כעת.

השמועה מדבר ביאתי לאיירופא בקיץ הזה נכונה היא. וברצות ה׳ אסע מזה לאחר יום עשרים לירח יוני (אשר בו יקרא בני יחידי לתורה בתור בר מצוה) ואקוה להיות בבערלין ביום ז׳ לירח יולי ואשתהא שם איזה ימים (שבוע אחד) ומשם אלך לברעסלויא על איזה ימים ומשם למאריענבאד (זה הוא בספק) ומשם לפראנקפורט על נהר מיין לראות שם פני אחותי ומשם לשטראסבורג ומשם אלך לענגלאנד ואשתהא בקאמברידגע ובלאנדאן לערך ארבעה עשר יום ומשם אשוב לביתי על ר״ה. ה״זמן״ לא יתחיל עם ר״ח אקטאבער. כל זה הוא בקירוב לא בצמצום כי לא אדע עוד מתי תלך הספינה, אם ביום כ״ג לירח יוני. או ביום כ״ט. ועוד ספיקות באלה. מובן ממילא כי אשתדל בנסיעתי זאת למצוא המורים הנחוצים לנו. ולא אובה להרבות עליך בדברים עוד. אבל אם בעל נפש אתה ותחוש לעתידות ישראל

בהקאללעגעם דפה וכבר רכשו להם התואר *B. A.* והלימוד יהיה בחינת הלמוד אשר בבתי מדרש החכמה הגבוהים (*Universität*). ויש לנו הזכות מאת הממשלה לסמוך התלמידים בתארי רבי ודוקטאר כאשר יעמדו בנסיונם. ולבי אומר לי כי אין לך מקום יותר מוכשר לת"ח שכמותך כמו הבית הספר הזה אשר בו תפיק תורה והתואר פראפעססאר ינתן לך. הדרשות יניחו לך מקום כמעט רוב היום בעד למודיך והכנה, בעוד אשר לכל הפחות שלשה חדשים ימי מנוחה (פעריען) יהיו לך מבלעדי המועדים והרגלים והצומות וכו'. וג"כ תמצא פה ספרים עתיקים וכ"י למכביר אשר אסף וקבץ הגביר זולצבערגער הנ"ל ויתנם במתנה לבית מדרשנו וגם אנכי הבאתי כמה קונטרסים ממבחר הגניזה אשר כל חפצים לא ישוו בהם. ומה איפה אכביר מלין עוד לפתותך. אם בעל נפש אתה תראה פה עולמך בחייך.

אנכי עסוק כעת בהכנת הקונטרסים מענן לבית הדפוס.[35] את מאמרך בהרעוויא[36] לא ראיתי עוד כי הנני פה בכפר בחוסר כל ספרים. מאמרי סעדיה[37] היה נגמר כבר לולי עצלות ה' אברהם אשר שכח למסור את עלי ההגהה שלי להמדפיסים ומה איפוא אעשה ברוחק מקום כזה אבל אקוה כי הספר יגמר בעוד ה' או ו' שבועות אי"ה.

בד"ש ידידך המצפה למכתבך ז. שעכטער

הנני חוזר על דברי כי הגזברים המה הרוטשילדים של יהודי אמעריקא וכבר יצא מוניטין שלהם בכל העולם.

501 West 113 Street, New York
25 May 1903

ידידי הנכבד,

בכתבי אליך בשבוע העבר לא יכולתי עוד לצמצם השעה והיום אשר בו אבוא לבערלין אי"ה. אבל היום קניתי את שטר־הנסיעה ולפי זה אסע מפה ביום כ"ג לירח יוני ואשיג עיר ברעמען ביום ל' לירח הנ"ל ובראשון לירח יולי אסע לעיר בערלין ואבוא שם בלילה. אם יש את נפשך לראות פני השתדל נא לבוא לעיר בערלין במשך שמונה ימים הראשונים לירח יולי. ושלח נא לי דבר ע"י הטעלעגראף אם תוכל לסדר זה. אם תשלח לי טעלעגראף לכאן אשלם לך את ההוצאה בעד המשלוח ואם יש את נפשך לכתוב לבערלין כתוב על אדרעססע של *Agentur Brasch & Rothenstein, Berlin* ולא אחפוץ להלאותך עוד בדברים אבל האמן לי כי לא בכל יום מתרחיש ניסא כזה ועליך שלא לעבור בכל תאחר. ולבי נכון בטוח כי כאשר אברר לך את כל הדבר את פרשת גדולת הבית הזה אשר עיני כל גדולי ונדיבי בני עמינו בו לטובה, את טיב אוצר הספרים אשר לנו, וכי מלאכתך תהיה נקיה וקלה עד מאד בערך ותוכל להקדיש רוב היום וכמה חדשים בשנה (בימי המנוחה) לתורה ולתעודה ולגמור הספרים אשר החילות — בטוח אנכי כי תמצא

תגמור בדעתך לבוא ולעבוד בכרם ה׳ צבאות פה. אם תכתוב תיכף ומיד איך ואנה, נוכל להתראות פנים להשתעשע עמך בד״ת וחכמה וגם בדבר הזעמינאר. אבל עשה זאת עד מהרה, והיותר טוב היה אם יכולת לבוא לבערלין ותשמיעני דעתך שם.

ב״ם קראת במכתבי העתים כי הבנין החדש של הזעמינאר נתחנך בחודש העבר והוא בנין מפואר כליל בהדרו וגם אוצר ספרים מפואר יהיה לנו מנדבת השופט ה׳ זולצ־בערגער [38] אשר הוציא עליו כמה אלפים דאללאר וכבר נקבץ כל הקרן קיימת אשר מפירותיו ישלמו להמורים וכו׳. וגם תלמידים הגונים לנו ובעז״ה יפרח וישגשג והיה לברכה בקרב ישראל.

אשמח מאד כי תכתוב בקורת על המה״ג [39] ועל לקוטי רבינו סעדיה גאון, [40] לא שמעתי מהלקוטים שהו״ל ה׳ הרכבי בלתי היום. אם תוכל להשיג הספר הזה שלחהו נא לי עד מהרה כי נחוץ הוא לי. [41]

כמדומה לי שכבר כתבתי לך כי בידי פה האסיפה היותר גדולה מכתבי יד נוגעים לקורות בני עמינו בקירואן ולתורת הגאונים. ואם בדעתך לכתוב ספר על זה נחוץ לך לדעת מה ימצא אצלינו. ואיני מצרי העין ואם תבוא תחזה נפלאות.

בד״ש ובחפזון גדול

ידידך המחכה לתשובתך

ז. שעכטער

ולבי נכון בטוח כי אם יש בלבך איזה נטיה לבוא הנה אז נגמור הדבר עד מהרה אי"ה אחרי ההצעה מכל התנאים שבדעתך להתנות וכן מצדי בעד הנזכרים.
אנכי לא השגתי עוד את הבערלינער בוך.[43] ולפי דעתי כותב המכתב שפרסמתי שם הוא קדום לר' אליה כי לפי הנראה היה בן זמנו של ר' האי גאון אשר מת קודם בשנת 1040. אכן הנני פה בכפר אצל אחד ממִיודעי בלא ספרים וכת"י ולא אוכל לטעון טענת בריא.
תן נא את המחברת השנית של לקוטי ר"ם ששלחתי לך לאיזה איש או לאיזה חברה שתרצה.
תודה לך על חכמי פאסם[44] אשר קראתי בשים לב. ולא אספוק כי אם היית עמי במחיצתי פה כי אז יכולנו לכתוב קורות ישראל והספרות בצפון אפריקא ע"פ כת"י באופן מאד נעלה.
בחפוון הד"ש כל הימים ומצפה לראותך בקרוב
ז. שעכטער

יח

501 West 113th. St., New York
June 18th 1903

[תרגום מגרמנית]

מר דוקטור היקר,

תודה רבה על מכתביך שקבלתים כולם. כדי למנוע כל אי־הבנה אני כותב את מכתבי זה בלשון הגרמנית.
אם ירצה השם אעזוב את ניו־יורק באניה *Kaiser*

כי זאת המטרה האחת אשר תבוא אליה וכי זה הוא המקום האחד אשר בו תוכל להשיג חפצך.—אבל עליך ג"כ לדעת כי לא נוכל עוד לאחר את הדבר עוד כי נחוץ לנו למלא מספר המורים על מתכונתם ולתת לאיש ואיש את משרתו וכיון שהעלו בקודש אין מורידין עוד.

עוד הפעם אבקשך לשלוח לי ספרו של הרכבי עם הלקוטים של ענך.[42]

בד"ש ובחפזון גדול

ידידך ז. שעכטער

יז

Firenze, Elberon, New Jersey
15 June 1903

ידידי הנכבד,

רב תודות לך על מכתבך היקר מערב חג השבועות ובו"ם קבלת בינתים את מכתבי אשר בו הודעתיך כי אבוא אי"ה בתחלת ימי חודש יולי (א׳ יולי לפי הפראג־ראם) לעיר בערלין והנה מאד אשמח לראותך שם ולדבר עמדך בדברים שונים. אבל טובה גדולה תעשה עמדי ואולי גם עמדך בעצמך אם הקדמת לבוא כדי שלא יעבור הזמן. ודע נא כי כבר נשמע הדבר בין החיים כי אבוא לאייראפע וכי אשתדל שם להשיג מורים בעד בית המדרש שלי והשנתי ג"כ מכתבי בקשה מחכמים שונים אשר יחפצו לבוא הנה וע"כ מבוקשי הוא להתראות עמדך טרם אבוא בדברים עם חכמים אחרים.

The Jewish Theological Seminary of America
531—353 West One Hundred and Twenty-Third St.
New York City

ידידי הנכבד,

רב תודות לך על החוברות מהביבילאגראפיע הכולל מאמרך על ספרי *Saadyana* אשר בו תשלם את חובותי. כי עלי היה לחבר מפתח כזה,[45] וטוב יותר כי אתה הוא המחבר כי אתה יודע את כל פרטי הדברים במקצוע זאת. וישנם בספרי כמה דברים הצריכים עיון עוד ואלמלי היה בידי הייתי מוציא לאור עוד הפעם את המגילה של אביתר אבל אין עתותי בידי כי נתונות הן לבית מדרשי וגם הפליטה של הגניזה אשר אקוה להו"ל עוד בעזה"י.

בלי ספק ראית דברי הרכבי בהמזרחי על דברי עלה אחד מכיל משלות ופתגמים ואין מן הצורך לסתור את דבריו כי אינו מבן חגלה[46] ומצאתי בין כתבי שכבר הכינותי לדפוס חלק גדול מזה הכ"י בעצמו וכפי השערתי הוא מימי הגאונים. ואולי הוא הספר של אנשי קיירואן אשר רמז עליו ר"ם בספר הגלוי. אבל זה השערה בעלמא בלי שום סמך. המאמר עם גוף הכת"י יופיע בקרוב אי"ה. הגד נא לי אם אוכל לעשות איזה דבר עבורך. כי לא אזכור דברי מכתבך אשר נאבד ממני במשך ימי נסיעתי.

ביום 23 Wilhelm II, ביוני ואני מקוה להיות בברלין ביום 1. ביולי. מטרת נסיעתי לאירופה, בין שאר הדברים, היא: להשלים את חבר המורים שלנו. אני וגם הגזברים גמרו אומר להתחיל את שנת־הלמודים החדשה עם חבר־מורים שלם. מן הנמנע לדחות את הדבר עוד. תבין איפוא שמיד לאחר בואי לגרמניה עלי להתחיל במשא־ומתן עם האדונים שאת הצעותיהם קבלתי. מובן מאליו כי כגנטלמן לא אוכל לחזור בי לאחר שאבטיח משהו. לפיכך רצוי היה לי אילו יכלת לסדר את נסיעתך כך, שאוכל לדבר אתך תחילה מיד לאחר בואי. לפרנקפורט או להידלברג או לאיזה מקום אחר לשם תענוג אלך רק לאחר שאסדר את כל עסקי. לפיכך אם חושב אתה ברצינות על משא־ומתן שיביא לידי מינוי, בוא לברלין בימים הראשונים של חודש יולי. את הוצאות־הנסיעה מורשה לברלין אחזיר לך. אין ספק כי שיחה שבעל פה תהא לרצון שנינו. אם רצונך להתמסר להוראה, כפי שאני רואה מתוך מכתביך, אוכל להגיד לך באמת ובתמים שבין מבחינה חמרית ובין מבחינה רוחנית לא תמצא שעת־כושר טובה מזו. אני מקוה שבהגיעי לברלין אמצא ידיעה ממך לפי הכתובת:

Professor Schechter,
c/o Herrn Brasch & Rothenstein
22 Lünenburger Strasse, Berlin

בדרישת שלום

הנאמן לך

ז. שעכטער

ואשמח לכל הערה מפיך. לפי שעה איני בטוח אפילו בסדר הנכון של הדפים, כי השוליים למעלה ולמטה פגומים מאד וקשה להחליט מה משמש המשך למה.
אני שמח לשמוע שבקרוב תתן לנו מאמר חדש על הקטע המיוחס לחוי. אין לי ענין כל שהוא שתתקבל השקפתי, שלא הבעתיה אלא בדרך השערה, כפי שתזכור. כל מה שנסיתי בשעתו הוא לעורר ע"י השערה את הויכוח על הענין הזה. סבורני שמלומד צריך להשתדל תמיד להביע איזו השקפה המתקבלת על דעתו בדבר מקורו וחשיבותו של כת"י שהוא מביא לבית־הדפוס. אותה דרך של אי־התחייבות שבה נקטו קצת מידידינו שאין העוז בלבם לראות את השקפותיהם מתבבטלות, היא בעיני דרך זולה של מורך־לב ובלתי־ראויה לחוקרים אמתיים. אני מקוה שבקרוב אסיים את "התיאולוגיה"[47] שלי ואת ספר־המסות[48] ואוכל לשוב לגניזה שבה כל מעייני לבי.
היה נא בטוח שלא אמנע מלעשות כל אשר לאל ידי בנוגע לשאלת "דרופסי קולג'" בכל עת מצוא. אינני סבור שרוסיה היא כיום מקום למלומד בעל דרגא כמוך. אתה תוכל לעסוק במפעל חייך רק בשכנות ספריות גדולות ובמקום של בטחון נמור. השלחת בקשה להשופט זולצברגר בפילדלפיה?
אני מקוה לשמוע ממך בקרוב, והנני נשאר
בברכות לבביות הנאמן לך מאד

ז. שעכטער

מתי תדפים את הקונטרס של פירוש הירושלמי ששלחתי לך?

ברוב שלומות הנני אוהבך ומוקירך ומכבדך

ז. שעכטער

דרוש נא בשלום אחיך נרו.

כ

The Jewish Theological Seminary of America
531-535 W. 123rd Street
New York City

[תרגום מאנגלית]

2. באוקטובר 1907

ד"ר פוזננסקי יקירי,

קבלתי את מכתבך מיום ז' תשרי ואני מודה לך עליו מקרב לב. שמחתי באמת לשמוע ממך שוב. אני מודה לך גם על המחברת אשר שלחת לי, שקראתיה בענין רב.

באשר לקטעי ספר המצות, הייתי שמח להשאיל לך את עלי ההגהה לשימושך בלבד. אולם חוששני שהמולי"ם יתנגדו לכך שאתן לך רשות להביא קטעים מהם בטרם יצא הספר לאור. ודאי לי שיתרעמו על כך. אם תוכל להבטיחני שלא לפרסם אף מלה אחת מהם בספרך או באיזה מאמר או עתון בטרם יצא ספרי לאור, אשמח להעמיד לרשותך את עלי ההגהה. בכלל אין לי ענין ביותר בענן, כי מעולם לא עסקתי במיוחד בספרות הקראים,

הסידור של הדפים הנוגעים לענן[49]. ידיעתי בספרות הקראים אינה אלא מקופיא וכל מלאכתי אינה רק להיישיר הכת"י עם איזה הערות נקלות ומראה מקומות. ועיקר החקירה אנכי מניח למומחים ובעלי דעה כמוך. אחרי כן אקדיש אי"ה כל עתותי לקונטרסים מהגניזה ממדרשים ולאותם הנוגעים להגאונים ולחכמי קיירואן. והיום שלחתי להמדפים הכת"י מחיבור בענין טעאלאגיע התלמודית והמשך מהמאמרים שכתבתי זה כבר בהמ"ע י.ק.ר.[50] וברוך שפטרני כי סוף כל סוף כל המושגים התיאולוגים הם לאו והן ובבחינת מיעוט אחרי ריבוי. צא ובדוק בהם ותמצא כדברי. ועבידנא יומא טבא לרבנן כאשר אזכה לראות הספר נגמר בדפוס עם הגהות וכו' ויהיו ידי מסולקות מכל וכל מהעבודה הזאת. ומי יתן כי גם אתה תהיה עמנו פה לעת הזאת.

העלים מענן אשלח במשך שבוע הבע"ל אי"ה. ושלחתי לך היום מאמרי בדבר הציונים והוא מלא טעיות הדפוס ותסלח.

הראית ספרו החדש של ניימארק בפילוסופיא.[51] כפי ששמעתי הוא משיג על כל הקודמים לו בפנה זאת. אנכי לא ארע אותו רק ממה שקראתי משמו בהשלח וכהנה.

בד"ש אוהבך ומוקירך

ז. שעכטער

[בשולי המכתב הוסיף שכטר בכתב ידו בעברית:]
סלח נא כי לא כתבתי בעצמי ובשפת עברית, כי עיני כהות מעט היום והכתיבה תכבד עלי ולא חפצתי להשהות תשובתי. זלמן שעכטער.

כא

The Jewish Theological Seminary of America
New York City
19 Nov. 1907

שוכ״ט לידידי הנכבד.

קבל נא את תודתי על מכתבך היקר אשר הגיעני זה כמו עשרה ימים. והיום הם הרגעים הראשונים אשר אנכי פנוי מעט מעסקי ואקדישם לתשובה על מכתבך הנ״ל. בדבר ביהמ״ד דראפסי שלעתיד כל הדברים יגעים עד הנה. וועד הגזברים הם אנשי מעשה — *men of affairs* — ודבריהם מעטים ואנכי לא באתי בסודם אם כי יש לי כמה מיודעים ביניהם. והנה אם לא תאבה לכתוב אליהם בקשה כתוב לי בשפת אשכנז מכתב כתוב באופן כזה אשר אוכל להראות להם ובו תגלה דעתך בדרך אגב כי אם היתה השעה מסוגלת ותנאיהם נאותים אז היית רצוי לבא הנה וכו׳. וכאשר אקבל מכתב כזה אז אשלחהו להיושב הראש או להמזכיר אדליר.

תודה כפולה ומכופלת לך על עזרתך שהבטחת לי בדבר

The Jewish Theological Seminary of America
531—535 W. 123rd Street,
New York City

[תרגום מאנגלית]

1. ביוני 1908

ד״ר פוזננסקי היקר,

זה עתה קבלתי את מכתבך. אני טרוד מאד היום לרגל חג סמיכת תלמידינו ביום א׳ הבא, אולם איני רוצה להשהות את התשובה למכתבך. סלח־נא לי איפוא על שאני מכתיב באנגלית.

בטוחני לחלוטין שרשמתי את שמך ברשימת האנשים שאליהם אני שולח את ספרי החדש *"Studies in Judaism, Second Series"*

אכתוב מיד למו״ל ואשאל לסיבת האיחור. ובאמת כבר תמהתי שלא קבלתי ממך אישור קבלת הספר, כי כבר עברו חדשיים לפחות מיום שהודעתי להם את שמך.

אין לי שום שייכות לעתון ״העם״ וסרבתי להשתתף בו. מגמתו אינה מדעית, והוא מכוון בעיקר להמון־העם. עתונים כאלה נולדים ונעלמים כאן במעט כל שנה.

לא ראיתי את הגליון האחרון של ״הקדים״, אולם אכתוב היום למוכר־הספרים ואשאל למה לא הגיע.

באשר לשאלת ״דרופסי קולג׳״ יכול אני לומר לך רק זאת, שעד היום לא הגיעו לכלל החלטה. ואפילו זאת

The Windsor Hotel
Montreal, 1 Jan. 1908

ידידי הנכבד,

כרגע אשר הגיעני יקרתך מי"ז טבת מנויארק, וקבל נא את תודתי על דברך בנוגע לקונטרסי ענן ואשמח מאד כי תמצא בהם חדשות ומועילות כי רק למענך אנכי מפרסם הקונטרסים האלה כי ידיעותי מצערות הן בפנה זאת ולבי לא הלך בחקירות הקראים מעולם. מובן ממילא כי השניתי הדברים עם זכרון לראשונים מהרכבי אחרי אשר נדפס.[52] כי העלים אשר בידך נדפסו עוד בהיותי בקאמבריגע. והערותי אינם עמי פה וישנם שם כמה מראה מקומות להרכבי. ועוד אכתוב לך כאשר אבוא לביתי בקרוב אי"ה.

בדבר מכתבך האשכנזי קבלתי אותו לנכון ואשלחהו מיד בצירוף מכתב ממני להשופט זולצבערג בפילאדעלפיא ראש האפטרופסים מעזבון דראפסיע וגם הוא השיב לי כי קבל מכתבי. ואקוה כי דברי יעשו פרי וגם על זאת "יתפלל" כל היודע אותך ודורש טוב לחכמת ישראל. עכ"פ עשיתי חובתי.

בחפזון גדול

ידידך באלף שלומות

זלמן שעכטער

וד"ר פריעדלאנדער[55] היו עוד בחו"ל. מסבה זאת ומסבת התחלת השעורים בהזמן החדש כאשר נאספו התלמידים וכו' וכו' אחרה תשובתי אליך. ועתה קבל נא את תודתי על מכתבך וגם תשובתי על כמה פרטים שם. בדבר המקיצי נרדמים הנה כתבתי לד"ר סימאנזען[56] כי אקבל עלי להמנות בין חברי הוועד וגם אושיע ברב או במעט למצוא חותמים פה בעד החברה. בענין חוי הבלכי הדבר כן הוא. טרם עזבתי את העיר קאמברידגע לקחתי עמדי כמה קונטרסים מהגניזה שמצאתי חפץ בהם. אבל לא עברתי עליהם כשבאתי פה רק בסקירה בעלמא כי לא הספיק לי הזמן לקרותם בעיון מרוב המלאכה העמוסה עלי פה ע"י יסוד ביהמ"ד חדש וכמה צורכי צבור ואסיפות וכו' אשר לא הסכנתי בהם מקדם. אבל יום אחד קראתי הכת"י וגם ההעתקה וראיתי כי הוא חלק מקונטרסי שיחסתי לחוי ונוכחתי שהוא באמת מראה נחיצות תושבע"פ וכמו ששיערתי במקצת בהקדמתי להקונטרסים בענין זה בהמ"ע יויש קווארטערלי רעוויא. ועדין אנכי מסתפק אם הוא לר"ס או לא ועד כעת לא עלה בידי עוד לקרות את כל הנוגע לזאת בעיון הנדרש. עוד זאת, קרוב למציאתי זאת ראיתי בין הקונטרסים שיש לי ג"כ דף אחד גדול בערבית ומהמקראות המובאים בתוכו וסימנים אחרים אשער כי הוא תשובה לחוי הבלכי וכ"פ דברתי עם פריעדלאנדער שיעשה לי העתקה שלמה מהדף הנ"ל אבל בינתים נסע מזה וכמה עכובים אחרים באו, ועוד

איני יכול לומר בוודאות גמורה, לפי שאיני חבר הועד שלהם ולעתים רחוקות אני מזדמן עם ד"ר סיירוס אדלר. השופט זולצבערגער שתקן גדול הוא בענין זה ואיני רוצה להטרידו. איני צריך לומר לך שאעשה כל מה שבידי שיש בו כדי להועיל. הייתי רוצה מאד שתהיה עמי כאן, כי בטוחני שאמריקה היא ארץ עתידם של יהודי רוסיה, שהם "רוב מנין ורוב בנין" [53] בישראל, ושאם לא נייסד כאן מרכז הגון לחכמת־ישראל, יאבד הכל. אולם איני יכול לדמות לי מרכז הגון לחכמת־ישראל בלעדיך כאחד הכוחות העיקריים. שאלה אחרת היא עד כמה אצליח לראות במילוי משאלתי. כל מה שאני יכול לומר הוא, שעדיין אני מקוה, ואעשה כל מה שבידי לעשות בכל שעת־כושר.

בברכות לבביות

בחפזון

הנאמן לך

ז. שעכטער

כד

The Jewish Theological Seminary of America
New York City
11 Nov. 1908

ידידי הנכבד

מכתבך האחרון הגיעני בימי הכנסת התלמידים לביהמ"ד שלנו ועלי היתה כל המלאכה אחרי כי ד"ר גינצבערג [54]

אעשה כל מה שבידי לטובתך. ואחפוץ להעיר כי הד״ר אדליר הוא איש נכבד מאד מוקיר ורחים רבנן ואוהב חכמת ישראל והיה אם יכתוב לך אל תדחה השעה עוד הפעם כי מלאכתך שם תהיה נקיה וקלה ותוכל להקדיש רובי עתותך לחכמת ישראל.
בתקותי לראותך בקרוב

ידידך
ז. שעכטער

כה

512 West 122nd Street, [New York]
12 Nov. 1909

שוכ״ט לכבוד ידידי היקר.

קבל נא את תודתי על מכתבך הנכבד מכ״ח תשרי וסלח נא ג״כ על איחור מכתבי זה. ואל תאשים אותי בעצלות בעלמא כי הסבה היא מרבית טרדות, ההולכות ונוספות במשך ישיבתי פה וכאשר תראה אם תבוא הנה אי״ה.
והנה בדבר חבורי הנדפס כעת הנה יכיל אי״ה את שרידי ענן וכן קונטרסים מכת״י אחד הנותן לנו שרידים מאת ההלכה והאגדה וכן הקורות של כת אחת אשר לא נודעה עד פה ויש לי כמה השערות בענין הכת אבל לא באו עוד לידי ברור גמור אצלי. והשרידים ג״כ יפיצו אור על כמה שאלות נוגעות להספרים החיצונים וכהנה. ומובטחני

אנכי מחכה לזה טרם ארהיב לדבר דבר ברור. וכמדומה לי שכתבתי לך זה כבר כי חזרתי מדעתי בעין חוי הבלכי, וכן אמרתי לחברי פה, אבל לא אחפוץ לפרסם את דעתי עד אשר למדתי הדבר בעיון הדרוש וג"כ ראיתי ההעתקה מהכת"י הערבי כי אין ברצוני לחדש השערות עוד הפעם אם לא יכונו על יסוד נאמן. וחלילה לך מלחשוב כי אנכי מונע בר ממך או משום ת"ח שבעולם.

בעוד איזה ימים יגמר בדפוס חבורי *"Aspects of Rabb. Theology"* אי"ה ויופיע בירח הבע"ל — וכבר ידעת טיבו מהמאמרים שפרסמתי בענין זה בהמ"ע *J. Q. R.* — ואז אהיה חפשי לשוב אל מטמוני הגניזה אשר בהם כל חיי רוחי.

בדבר הביהמ"ד *Dropsie College* הנה לא נמניתי לחבר הוועד. עד הנה היינו כולנו נפוצים על ההרים בימי המנוחה שהם זמן בטלה לכל וחברי הועד לא קראו עצרה עד השבוע שחל ר"ה בתוכו ולא יכולתי ללכת לפילאדעלפיא וג"כ לא נתעסקו אז במינוי מורים או השיעורים אשר ילמדו בתוך הביהמ"ד, רק בדיני ממונות הנוגעים לעזבון ממין זה וכדומה. אבל אוכל להגיד כי ראיתי בינתים כמה מחברי הועד ובתוכם רעי ועמיתי הד"ר אדליר ודברתי נכבדות אודותך ואודות תעודתך פה בדרך שכתבתי לך זה כמה ירחים. ואם כי זה לא נעשה בוועד אפיציעללי אקוה שדברי עשו ויעשו רושם. כפי ששמעתי נתאסף בעיר הנ"ל במשך ימי דעצמבער ותוכל להיות בטח כי

בקרב אודות זה. מאד שמחתי לשמוע מאת ידידנו הנ"ל כי בדעתך להקדיש כל עתותיך וכשרונותיך לחכמת ההיסטוריה שלנו ואין ספק לי כי זאת תעודתך. עליך להגיד לד"ר אדליר כאשר תכתוב לו כי יעלה בידך לדרוש בשפת ענגליש במשך זמן קצר אחרי בואך לכאן. יוכל להיות כי הוא יכתוב בקרוב ואתה השמיעני זאת.

אלה דברי ידידך הנאמן

ז. שעכטער

כו

Cape Town 6 Sep, 1910

ידידי הנכבד

מתָוי בראש הגליון תחוה כי אנכי כעת בקצה הישוב בנגב אפריקא. ומגמת נסיעתי היתה לראות פני בתי ונכדי אשר חנן אותי ה'. מובן ממילא כי אין לי חדשות להודיעך מפה. אבל תמצא חפץ לשמוע כי מדי עברי דרך בריטניא נשתהיתי איזה שבועות בעיר קאמברידגע ואגמור את הספרים על הכתות. וכ"ם כבר באו לידך עוד טרם הגיעך מכתב זה. כי כן צויתי עליהם לשלוח לך הספרים תו"מ אחרי יצאם ממכבש הדפוס. והנה תמצא כי קצרתי בדברי בהקדמה לח"ב (סה"מ לענן) מסיבת מיעוט ידיעתי בפנה ונסמכתי עליך, וכאמור שם בהקדמה. וידידנו מרכס ג"כ הגיד לי כי כתבת לו כי בדעתך להשלים את מאמרך על ענן ולכלול בתוכו ג"כ את חדושיך על הקונטרסים

כי הספר ימצא חן בעיניך. ואשלח לך אי"ה הספרים תו"מ כאשר יגמרו בדפוס.[57] ולך משפט הקדימה לכל אדם.

בדבר המקיצי נרדמים הנה דבריך טובים ונכונים. וכל השתדלותי היה רק שבחירת הספרים בעד הדפוס תהיה ע"פ דעות ולא ע"פ עצת המזכיר לבד כאשר היה בימי בערלינער.[58] ובחשאי אומר כי הדפסת הספר כמו ההערות לשירי ר"י הלוי הוא נגד עצתי (אם היו שואלין אותי) כי זר ומוזר הוא לתת לחותמים חדשים ספר הערות על ספר אשר נדפס זה שנים אחדות. וישנם כמה ספרים אשר לפי דעתי ראוים הם להתפרסם אבל לא אדע מי ומי הם הבוחרים כעת.

בדבר המשרה בביהמ"ד דראפסיע היה נא בטוח כי גם בעד רגע אחת לא הסחתי דעתי ממך וכל זמן שאנחנו עסוקין בשאלה זאת נדבר ממך. אבל כל השאלה של מינוי המורים לא נגמרה עוד. והכל הוא רק התחלה בעלמא. והנה באמעריקא פשטה השמועה כי נבחרת לממלא מקומו של הרב סדילקאוו (לא אדע שמו על נכון)[59] שמת בשנה העבר והיה רב בביהכנ"ס היותר גדולה בעירך בחכמה ובמנין ובכל זה לא נתיאשתי. וביום א' שעבר הייתי בפילאדעלפיא וראיתי שם את פני ידידנו הד"ר אדליר אשר אמר לי כי קבל מכתבים ממך והרבינו לשוח אודותך. והוא הגיד לי כי יעשה כל מה שביכולתו עבורך. ולא אדע עוד מתי תהיה האסיפה של גוברי הביהמ"ד הזה כי לא הוקבע עוד. ובו"ם יכתוב לי המזכיר

על דרך כל נוסע יהודי שם כי אז באתי לבקרך במקום מגורך. אם יקרה כי יהיה לך איזה עסק בארץ אשכנז במשך חורף הבע"ל הודיעני נא זאת.

בד"ש ובברכת כוח"ט לר"ה הבע"ל

ידידך המכבדך עד מאד

שניאור זלמן שעכטער

כז

The Jewish Theological Seminary of America
New York City
14. Sep. 1911

ידידי הנכבד.

קבל נא את תודתי על מכתבך היקר וגם על הד"ש ששלחת לי בצירוף עם כמה מאנ"ש מעיר קארלסבאד. אשמח מאד כי כתבת מאמר בקורת על "הכתות" [61] אם כי לא תסכים עם השערותי וכי מה איכפת לי אם תצא האמת לאורה על ידך. בינתים נדפסו כמה מאמרים ארוכים האחד מאת פראפ' מאהר [62], השני מאת ד"ר ווארד [63] והשלישי מאת קאהלער [64] אשר ב"ם ראית אותו. בכל המאמר סימני הבהילות וחסרון הבהירות הם על פני שטחו. ע' למשל הערה 99 שם שאומר כי אנכי ובעער טעינו בדבר הלכה בספר היובלים שמתיר וגם מצוה לישא בת אחותו. ואם תעיין בהמקומות שרשם שם תמצא כי מדבר שם מבת אחי אביו. ווארד יאמר כי המחבר היה מכת הפירושים כלומר כתה בלתי נודעה בין הפרושים

שאפרסם אנכי. ומאד אשמח לשמוע ג"כ דבריך על החלק הראשון ולפי דעתי הוא מחזיק המציאה היותר נכבדה שהחזירה הגניזה ליושנה. ויהיה נא מטובך לכתוב כי על אדרעעסע של *Brothers Lazard Bankers*
13 Threadneedle Street London

בדבר ביהמ"ד של דראפסיע בעיר פילאדעלפיא הנה דברתי כמה פעמים עם ד"ר אדליר ואחרים מהגזברים וכולם יודעים את שמעך הטוב ומפליאים בשבחיך. אבל לפי הנראה יחכו עוד עד אשר יהיה להם אוצר מספיק לבעליו כי חלק גדול מהעזבון לא יצא עוד מידי שעבוד לגמרי ולא אדע כל פרטי הדברים אבל מובטחני כי לא ישכחו אותך כאשר תבוא השעה המוכשרה.

בהיותי בספינה קראתי את הספר אשר נתפרסם לכבוד ההלולא רבא של הרה"צ חסידא ופרישא הקדוש בשמים וארץ כמוהר"ר אברהם גייגיר זי"ע ובתוכם גם מאמרך אשר שמחתי עליו באמת.[60] והנה תמצא בח"א מספרי "הכתות" סמך לשיטת גייגיר אם כי לא מטעמיה ורמזתי על זה בהערה בקיצור נמרץ כי בדעתי לכתוב אי"ה מאמר מיוחד בדבר ההלכה הקדומה שעדיין לא נתבררה כל צרכה.

בדעתי אי"ה להשאר פה עד אחרי הימים טובים ואז אשוב לבריטניא ואולי אלך משם גם לארץ איטליא. אבל בריא הוא כי נלך לבערלין ולברעסלויא במשך ירחי יאנואר ופעברואר. אם לא היה משכנך בארץ רוססיא והמכשולים

Norddeutscher Lloyd Bremen
Dampfer "Bremen" Sep. 22. 1913

כבוד ידידי הנכבד.

קבל נא תודתי על מכתבך הגלוי מקולבערג. והנה תוכל להיות בטח כי אנסה לעשות איזה דבר בעד הדפסת הספרים (ספרי ויכוח) שנדברנו אודותם אם כי אסתפק מאד אם יעלה בידי כי הסך עולה לכמה אלפים ונדיבי בני עמינו עיניהם כעת רק למצב החומרי והמוסרי (סוציאָלאָגיקאל) של אחב"י. עכ"פ אשתדל בעדו. אבל לדאבון לבי לא יכולתי ליעץ אותו לבוא לאמעריקא כי החיים שם המה קשים עד מאד מרוב עבודה המגיעה גם עד רבנים ומטיפים למדת עבודת פרך. ומה גם באיש אשר שיבה זרקה בו והאמעריקאנים בוחרים בצעיר יותר מבוזקן כאשר ראיתי זאת כמה פעמים.

בדבר ספרי אשר אתה רומז עליו הנה אין הדבר עוד מסודר עוד ברעיוני למדי להגיד לך מה תהיה חזותו. בכלל יכיל קונטרסים מזמן הגאונים או קרוב להם וכמה ענינים נוגעים לקיירואן. וכבר ידעת שאין עיני צרה בחבירי אם כי כמה „מלומדים" לוקחים ושמים בכליהם משלי ואינם מזכירים את שמי רק כשמשיגים עלי. וג"כ זאת ידעת כי לבי טוב לך ואם תהיה המלאכה ממין זה שאוכל לצרף אותך לדבר מצוה כזה אז ב"ם אעשה.

בד"ש וברכת כוח"ט לימי ר"ה הבע"ל

אוהבך הנאמן שניאור זלמן שעכטער

והשליח פועל היה אחד מחבריה טרם התנצר וכו׳ וכמדומה לי שגינצבערג הוא בסומכיו. ואין רצוני להתוכח עמדו כעת עד אשר יתבררו הדברים ביתר בירור. ובכלל אדע שחכמי הנוצרים וג״כ כמה בני ברית שיחסו את ספר היובלים וכו׳ וג״כ איזה אגדות מוזרות בהמדרשים האחרונים לשיטת הפרושים יחזיקו בדעה זאת ויפלפלו בזה בדרך איפכא מסתברא בדרך מבקרי התנ״כ בהשערות וכו׳. עכ״פ חלילה לי להתרעם על החולקים עלי ומי יתן שנמצא עלים הדשים אשר יבררו האמת על בוריה וגם אם יבטלו השערותי.

מתי תפרסם את מאמרך על ענן? אם תוכל לשלוח לי את הקבוצות מאמרים של גייגיר ח״ב [65] אודה לך מאד. בנוגע למלאכתי בהעתיד הקרוב לא אדע עוד במה אתחיל. יש לי עוד כמה דברי חפץ לפרסם אבל אנכי זקן בא בימים וקשה עד מאד למצוא מעתיק נכון פה מכת״י אם כי יש לנו מליצים ומשוררים וכותבי דברי הבל למכביר שתובעים אותך בפה מלא תמיכה שיש בה ממש לפרסם את שטותיהם ודברי זמה שלהם בעד כבוד היהדות וכו׳ ובו״ם יש לך מחברים ממין זה למכביר בעירך. אבל עכ״פ אשתדל לפרסם בקרוב את הנוספות להמאמר שיחסתי בטעות לחוי וכידוע לך.

בתודה כפולה ומכופלת לך על דבריך ובברכת כוח״ט לימי ר״ה הבע״ל

ידידך ז. שעכטער

הערות

The Jewish Theological Seminary of America
531—535, 123rd Str.
New York City

[תרגום מגרמנית]

8. בינואר 1914

ידיד יקר,

קבל נא את מיטב תודתי על מכתבך החביב וגם על גלויותיך. איני יכול לומר לך עד כמה שמחתי עליהם; על כל פנים יש כאן אות חיים, ואם אתה יכול לעבוד ביום, הרי זה למעלה ממה שקויתי. ולואי והיית כאן אתנו. איזה ספר תעודות נפלא היינו יכולים לערוך! עוד יש אתי קצת מרגליות, אבל הרבה מזה כתוב ערבית, לשון שאין אני מבין בה. אולם הזמנים רעים מאד גם כאן, וכל מוסד צריך להלחם. תמצא ענין לשמוע כי ישראל דווידזון גילה בעת ביקורו בקמברידג' את תשובתו האמתית של רב סעדיה נגד אלבלכי, אמנם קטע בלבד, אבל אכרוסטיקון של סעדיה עליו. הוא יידפס בקרוב.[66]

מחלתי נמשכה זמן־מה. רק בשבוע שעבר יכלתי לוותר על עזרת האחות והרופא. אולם תהלה לאל חזרתי עתה לאיתני. חסד אל היה עמדי שלא חליתי באניה. עתה אתחיל לעבוד אי"ה. אילו רק היית עמדי כאן, אולי אזכה עוד לאושר זה.

בברכות לבביות לך ולרעיתך החביבה

ידידך הנאמן זלמן שעכטער [67]

[1] מרמז לשלשת המאמרים שכתב בעניני רב סעדיה גאון:
Saadiana I—III JQR vol. 14 (1902) pp. 37—63, 197—249, 449—514 ונדפסו אחר־כך בספר מיוחד עם תיקונים והוספות:
Cambridge, Deighton & Bell, 1903.

[2] קונטרסי ענן אלה נדפסו רק בשנת 1910 בספרו "קונטרסים מספר המצות לענן"
Documents of Jewish Sectaries Vol. II. Cambridge 1910.

[3] הכוונה לרשימת הספרים בעניני פתגמי־עם מאוצר־ספריו של איגנאץ ברנשטיין:
Catalogues des livres parémiologiques composant la bibliotheque des Ignace Bernstein., Warszawa 1900.

[4] מדרש הגדול על חמשה חומשי תורה. ספר בראשית. הוציא לאור על פי כת"י מארץ תימן עם הערות והקדמה שניאור זלמן שעכטער... קאנטאבריגיא, תרס"ב.

[5] על רב סעדיה גאון. (עיין לעיל הערה 1).

[6] פוזננסקי העיר לו, כנראה, על מה שפרסם א. א. הרכבי "מספר המצות של ענן" ב"הפסגה" קובץ ג', ווילנא הרנ"ז, עמ' 45—52. (= חדשים גם ישנים 10).

[7] ספר כולל נוסחאות וגרסאות בתלמוד ירושלמי.

[8] אגרת של ר' חושיאל ב"ר אלחנן מקירואן לר' שמריה ב"ר אלחנן מפוסטאט (שניהם מ"ארבעה השבויים") פרסם שעכטער עפ"י כ"י הגניזה עוד בשנת 1899 (JQR, Vol. 11 pp. 643—650) והרס בזה את אגדת ארבעה השבויים המובאת בסדר הקבלה להראב"ד, כי לפי האגרת יצאו שניהם מאיטליה.

[9] איגנאץ בערנשטיין (1836—1908), והשוה לעיל הערה 3.

[20] פרופיסור אלכסנדר מארכס, אח"כ פרופיסור ומנהל אוצר־הספרים בבית־המדרש שבהנהלת שעכטער.

[21] רבינו חננאל.

[22] למכתב זה מצורף מכתב רשמי כתוב גרמנית (חתום ע"י שעכטער ולא נכתב בכתב־ידו) שבו מציע לו שכטר כהונת פרופיסור בסמינר ומפרט את תנאי המינוי.

[23] Jewish Encyclopedia שיצאה־לאור בניו־יורק בשנות 1901—1905 ושעכטער היה אחד העורכים־היועצים שלה והעורך הראשי של המדור לעניני תלמוד לכרכים 4—7.

[24] פוזננסקי היה אחד העורכים של ספר־היובל לכבוד נחום סוקולוב (ורשה, תרס"ד) וביקש את שעכטער לכתוב מאמר לספר זה.

[25] למכתב זה מצורפים שני מכתבים רשמיים באנגלית, האחד מאת ד"ר כרש אדלר אל שעכטער והשני משעכטער אל פוזננסקי. בשניהם מדובר על תנאי המינוי ותמציתם נמסרה כאן.

[26] עיין לעיל הערה 4.

[27] יעקב הנרי שיף (1847—1920).

[28] דניאל גוגנהיים (נולד בשנת 1856).

[29] ד"ר כורש אדלר (1863—1940).

[30] Rabbi Dr. Joseph Mayor Asher יליד מנצ'סטר ותלמיד ישיבת קובנה. הוא היה תלמיד־מחקר בקמברידג' בימים שהרצה בה שעכטער.

[31] עיין לעיל הערה 27.

[32] עיין לעיל הערה 28.

[10] נחום סוקולוב.

[11] שאול פנחס רבינוביץ, מתרגם תולדות ישראל של גרץ לעברית.

[12] ספר היובלים בתרגומו של שלמה רובין נדפס בפעם הראשונה ב"השחר" שנה א' (תרכ"ט) ואח"כ בספר בפני עצמו: ווין, תר"ל.

[13] פוזננסקי כבר פרסם לפני כן מאמר מפורט על יעקב בן אפרים בספר הזכרון לדויד קויפמן, "תהלה לדוד", ברסלוי **1900**, עמ' **169—187**.

[14] פוזננסקי כתב בקורת מפורטת על ספרו Saadyana שנדפסה בעתון הביבליוגרפי

Zeitschrift für Hebräische Bibliographie VII, pp. 107—113, 142—147, 178—187.

[15] שמעון ברנפלד.

[16] יסודי העבור לחיים זעליג סלאנימסקי. נדפס פעם שנית בהוספות רבות. זיטאמיר, תרכ"ה.

[17] ראובן בריינין: פרץ בן משה סמולנסקין, חייו וספריו. ווארשא, תושיה, תרנ"ו.

[18] אברהם בער גאטטלאבער: זכרונות מימי נעורי. ווארשא **1880**. (נדפסו תחלה בעתונו של גאטטלאבער "הבקר אור" שנה ה').

[18] (באגרת ה'): בער ראטנער, מחבר הספר "אהבת ציון וירושלם", שינויי נוסחאות וגירסאות בתלמוד ירושלמי. — קונטרסי ירושלמי אלה יצאו לאור אחר־כך ע"י לוי גינצבורג, בשם "שרידי הירושלמי", ניו־יורק תרס"ט.

[19] הדפוס הראשון של תלמוד ירושלמי, שנדפס בויניציאה בדפוס דניאל בומבירג בשנות ר"פ — רפ"ג לערך.

שנה 7 בקורת מפורטת על ספרו של שעכטער Saadyana והוסיף לבקורת מפתח שמות האנשים הנזכרים בספר.

46 רומז ל"שריד ופליט מספר משלי מוסר קדמון" שפרסם א. א. הרכבי ב"המזרח" ירחון ציוני־מזרחי, שנה א' חוב' ב', קראקא תרס"ג, עמ' 103—108 (=חדשים גם ישנים II).

47 עיין להלן הערה 50.

48 Studies in Judaism. Second series. Philadelphia 1908

49 עיין לעיל הערה 2.

50 Some Aspects of Rabbinic Theology. New York Mac-millan; London, Black, 1909 ובו הרחיב את הענינים שעליהם דן תחילה בכמה הרצאות ובמאמרים שפרסם ברבעון Jewish Quarterly Review.

51 David Neumark, Geschichte der jüdischen Philosophie des Mittelalters nach Problemen dargestellt. Berlin 1907.

52 עיין לעיל הערה 42.

53 מלים אלה כתובות עברית בגוף האגרת.

54 פרופיסור לוי גינצבורג, מורה בבית־המדרש של שעכטער.

55 ד"ר ישראל פרידלנדר (1876—1920), מורה בבית־המדרש של שעכטער.

56 דוד יעקב סימונסן (1853—1932) רב ראשי בקופנהגן וחוקר בחכמת ישראל ובמדעי המזרח.

57 הכוונה לספרו בשני חלקים:
Documents of Jewish Sectaries. Vol. 1. Fragments of a Zadokite work. Vol. 2. קונטרסים מספר המצוות לענן. Cambridge 1910.

33 השופט מאיר זולצברגר, אוהב־ספרים ועסקן ציבורי (1847—1923).

34 לואים מרשל (1856—1929).

35 עיין לעיל הערה 2.

36 רומז למאמרו של פוזננסקי: Anan et ses ecrits. Revue des Études Juives, XLIV, 161—187; XLV, 50—69, 176—203.

37 עיין לעיל הערה 1.

38 עיין לעיל הערה 33.

39 המדרש הגדול (עיין לעיל הערה 4).

40 עיין לעיל הערה 13.

41 א. א. הרכבי, לקוטים מרב סעדיה גאון, "הגרן" שנה א' (תרנ"ח) עמ' 89—91; שנה ב' (תר"ם) עמ' 85—91. ואולי הוא מתכוון ללקוטים מספרי המצוות הראשונים לבני מקרא שהוציא הרכבי. (עיין בהערה הבאה).

42 רומז לספרו של א. א. הרכבי, זכרון לראשונים מחברת שמינית חוברת א', ס"ט פטרסבורג תרס"א, שבו נדפס "השריד והפליט מספרי המצות הראשונים לבני מקרא".

43 ברכת אברהם... לכבוד אברהם ברלינר ביום מלאת שבעים שנה לחיים... ברלין תרס"ג. בספר זה פרסם שעכטער אגרת שנכתבה ע"י אליה ב"ר אברהם הכהן בפוסטאט אל יעקב ב"ר יוסף בארם־צובה.

44 פוזננסקי, היהודים בעיר פאס. נדפס ב"הצפירה" כרך ל' (1903) גליונות 3, 4, 5, 7, 10, 12, 17, 25.

45 פוזננסקי פרסם ב- Zeitschrift für hebräische Bibliographie

58 אברהם בערלינער (1833—1915) שניהל במשך שנים רבות את פעולת „מקיצי נרדמים".

59 הכוונה למטיף Dr. Izak Cylkow שפוזננסקי מילא את מקומו אחר מותו.

60 מתכוון לספר־הזכרון שיצא־לאור במלאת מאה שנה להולדתו של אברהם גייגר, ובו כתב גם פוזננסקי שני מאמרים על גייגר: Abraham Geiger, Leben und Lebenswerk. Berlin, Reiner, 1910.

61 מאמר הבקורת של פוזננסקי נדפס בעתון Jewish Review כרך ב', לונדון 1911—1912 עמ' 273—281.

62 G. F. Moore, The Covenanters of Damascus. Harvard Theological Review IV (1911) pp. 337—377.

63 W. H. Ward, The "Zadokite" documents. Bibliotheca Sacra, vol. 68 (1911) pp. 429—456.

64 K. Kohler, Dositheus the Samaritan heresiarch and his relations to Jewish and Christian dectrines and sects. American Journal of Theology vol. 15 (1911) pp. 404—435.

65 קבוצת מאמרים מאת אברהם גייגר יוצאים לאור בשנת המאה להולדת מחברם. על ידי שמואל אברהם פוזננאנסקי. ורשה, תושיה, תר"ע.

66 קטע זה נתפרסם ע"י דידזון:
Saadia's Polemic against Hivi al Balkhi. New York, Jewish Theological Seminary of America, 1915.
וגם ע"י פוזננסקי, שלא ידע על מציאתה של מהדורת דוידזון: תשובות רב סעדיה גאון על שאלות חיוי הבלכי. ווארשא, דפוס „הצפירה", תרע"ו.

67 לאגרת זו הוסיפה אשתו מתילדה שעכטער קצת דברים על מחלתו ודברי ידידות לפוזננסקי ולמשפחתו.

Div.

לרור־אגרות זה
נדפס במאתים וחמשים טפסים
במלאת עשר שנים לקיומו של
בית מסחר הספרים
במברגר את וואהרמן
בארץ ישראל
המקום יזכנו להפיץ ספרים הרבה מירושלם
להגדיל תורה ולהאדיר

SOLOMON SCHECHTER'S LETTERS TO SAMUEL POZNANSKI

Edited by

ABRAHAM YAARI

Jerusalem 1943
Bamberger & Wahrman

Crescat Scientia
Vita Excolatur